

RIMBAUD'NUN ŞİİRLERİNDE ALIŞILMAMIŞ BAĞDAŞTIRMALAR*

Sadık TÜRKÖĞLU**

ÖZET

Bu çalışmada Rimbaud'nun şiirlerinde sıkça yer alan alışılmamış bağdaştırmalar irdelenmiştir. Yöntem olarak gösterge, anlam, gönderge ve bağlam gibi anlamlandırma süreçleri kullanılmıştır. Alışılmamış bağdaştırma özellikle şiirlerdeki renk anlatımlarında, düzyazı şiirlerde ve bu türlere göre daha az olmak üzere düzyazılarda ortaya çıkmaktadır. Dil algısına ve mantığına aykırı bir şekilde anlamlandırma güçlükleri ortaya koymaktadır. Böylece alışılmamış bağdaştırma, simgeci şiirde özellikle de Rimbaud'nun şiirlerinde geniş bir yer tutmaktadır. Bu yapıların şiirlerine belirli bir oranda edebi katkısı söz konusudur. Şiir dilinin olağan dile göre bir sapma olduğu düşünülürse, sapmanın özellikle eğretilmelere ve alışılmamış bağdaşık yapılara dayalı olduğu saptanmıştır. Alışılmamış bağdaştırmaların, sıfat tamlamalarında, özne ve fiil bağlamında ve isim tamlamalarında olmak üzere üç aşamada anlamsal uyumsuzluk olarak ortaya çıktığı görülmüştür. Buna göre çalışma sözü edilen bu üç temel konu çevresinde ele alınmıştır. Alışılmamış bağdaştırma ile eğretilme arasında dolaylı bir ilişki söz konusudur. Her eğretilme aslında bir alışılmamış bağdaştırma gibi görünmektedir. Belirli bir oranda her iki kavram arasındaki farklar ve benzerlikler ortaya konmuştur. Simgeci şiirde kullanılan her iki sifattan biri alışılmamış bağdaştırmaya dayalıdır. Bu türden dil biçimleri Rimbaud'nun şiirinde oldukça yoğun bir şekilde bulunmaktadır. Renk sıfatlarını, renk adlarını ve renk fiillerini büyük bir ustalıkla kullanır. Bu anlamda alışılmamış bağdaştırmalarla somut ve soyut nesnelere olmadık renk yakıştırmaları yapar. Bunun da onun şiirini daha ilgi çekici bir hale getirdiği ileri sürülebilir. Böylece betimleme yapmamakla birlikte şairin renkleri simgesel ve soyut bir çerçevede kullanması şiirini kendi deyişiyle masalsı bir operaya dönüştürür.

Anahtar Kelimeler: Simgecilik, şiir, anlam, bağdaştırma, alışılmamış bağdaştırma.

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç.Dr. Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Fransız Dili Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, E-mail: sadik.turkoglu@atauni.edu.tr

UNCOMMON RECONCILIATION IN RIMBAUD'S POETRY

ABSTRACT

In this study, uncommon reconciliations which are frequently involved in Rimbaud's poems have been researched. Methodically, certain processes of explanations such as sign, meaning referent and context are used. Uncommon reconciliation appears especially in expression of colours in poetries as well as prose poems, and apart from these types, it appears slightly in prose written compared to these types. Contrary to perception and logic of language, he puts fort difficulties of explanation for consideration. Thus, uncommon reconciliation has a large position in symbolist poetry especially in Rimbaud's verses. It is obvious that such structure provides a literary contribution to his poetry in a certain proportion. When poetry language is thought as digression compared to usual language, the digression especially based on metaphors and unusual homogeneous structure is determined. It is seen that uncommon reconciliations occur in three phases as semantic inharmoniousness like the adjective clauses, the context of subject-verb and noun clauses. According to it, study has been realized in the cadre of these three basic issues. There is an indirect relation between uncommon reconciliation and metaphors. Each metaphor seems like an uncommon reconciliation. Differences and similarities between two concepts have been revealed at a certain rate. One of each two adjectives used in symbolist poetry is based on uncommon reconciliation. These kinds of language forms exist quite intensively in Rimbaud's poetries. Rimbaud uses color adjectives, color names in addition to color verbs with a great skill. In this manner, he embroiders colors to concrete and abstract objects by using unperceived reconciliations, which have never been done before. It can be claimed that it makes his poetry attractive. In this way, without making descriptions, using colors in framework of symbolic and abstract turns his poetry to a fantastic opera like he says.

Key Words: Symbolism, poetry, meaning, reconciliation, uncommon reconciliation.

Giriş

Alışılmamış bağdaştırma özellikle şiirlerdeki renk anlatımlarında, düzyazı şiirlerde ve bu anılan biçimlere göre daha az olmak üzere düzyazılarda ortaya çıkmaktadır. Dil algısına ve mantığına aykırı bir şekilde anlamlandırılması zor bir durum ortaya koymaktadır. Öncelikle konu bir dilbilgisinin konusu olarak görünmektedir. Fakat şairler özellikle de romantiklerden başlayarak simgeci şairler bunu çoğunlukla kullanmışlardır. Olağan dilin kullanıldığı düzyazılarda da şiire göre az olsa da alışılmamış bağdaşıklığa rastlamak olasıdır. Cohen'e (1966) göre şiir dili olağan dile göre bir sapmadır. Bu sapma çoğunlukla şiirde kullanılan eğretilmeli dilde ortaya çıkmaktadır. Sapma özellikle eğretilmelerde ve alışılmamış bağdaşık yapılarda, bir anlamda sıfat tamlamalarında ortaya çıkmaktadır. Eğretilmeler ve alışılmamış bağdaşık anlatımlara romantiklerden başlayarak en çok simgeci şairlerde rastlamak olasıdır. Özellikle renk sıfatları ile yapılan nitelermelerde görülmektedir. Cohen (1966: 125) bunu şu şekilde tanımlar: "Renkler bu dünyada bulunan nesnelere sahip oldukları en göz önünde ve görsel özelliklerinden birisidir. Bir

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/10 Fall 2013

nesneye sahip olmadığı bir rengi vermek, dahası yine hissedilmeyen varlıklara bir renk yakıştırmak akla tam bir meydan okumadır.” Ona göre yine simgeci evren yolunu şaşırılmış bir evrendir. Renk sıfatlarının nitelemesine dayalı olan bu evren içinde ayın rengi pembe, otun mavi, güneşin siyah ve gecenin yeşil olduğu görülmektedir. Daha tuhaf olanı da soyut olan bazı sözcüklere renk verilerek hayranlık kırmızı, yalnızlık mavi ve uyku yeşil olabilmektedir. Bunlar tuhaf biçimlere, duyulmamış gürtlülere karışan, görünürde şairin fantastik dünyasını oluşturan “asla görülmemiş renklerdir”. Şiirde alışılmamış bağdaşıklık aynı zamanda normal dil kullanımına bir başkaldırıdır. Şiirsel bir sözcük evreni yoktur, ancak şiirsel olarak onu ifade etme biçimi vardır. Şiirin büyük bir oranda yazılı dili konuşmadığı görülmektedir. Ay pembe değil, güneş siyah değil, gece de yeşil değildir. Eğer öyle olsalardı, şair onları daha farklı söylemiş olurdu. Şairler genellikle söylemek istedikleri şeyleri direkt olarak mümkün olduğu kadar söylemekten kaçınırlar, nesnelere doğrudan isimleri ile adlandırmazlar. “Yeşil gece” deki yeşil renk kendi nesnel rengi değildir. Bu yalnızca ikinci gösterilenin göstereni gibi işleyen birinci gösterilendir. Edebiliğin gereği ilk anda anlaşılma sürecini durdurur ve gerçek anlamlandırılması içinde şiirsel dili işte bu şekilde özelleştirir. Şiir sistematik olarak kendine has bir biçimde alışılmamış bağdaşıklık kullanıyorsa, yalnızca dilin kurallarını sistematik olarak bozma yoluyla kendini inşa edebiliyor, çünkü üzerinde durulduğu gibi gösterenden gösterilene giden direkt yol kapalıdır. Her zaman aralarına birinci gösterilen dikilir. Burada söz konusu olan şey şiir dilinin yapısından doğan bir olgudur ve bundan dolayı bu yapının öncelikle daha iyi anlaşılması için bulunduğu bağlamlar içerisinde parçalanması gerekir. Olağan dilin anlamsal dizgesine aykırılık oluşturan bu yapıların ancak buldukları bağlam içinde çözümlenebileceğini burada söylemek gerekir. Rimbaud'nun, Baudelaire'den ve Nerval'den büyük oranda etkilendiği söylenir. Bilinmeyene ulaşmak Baudelaire'in de tutkusuydu. Bu bilinmeyene renkler, sesler ve kokular aracılığıyla ulaşmak istiyordu. Aynı şekilde Rimbaud da bu büyümlü sözcükleri kullanarak sözün büyümlü oluşturmaya çalışıyordu. Rimbaud'nun (1993: 194) şiirinde dil, “ruha ruh olacaktır bu dil, koku, renk, ses ne varsa düşüncede hepsini özetleyecektir.” O zaman söz duyular arası bir iletişim aracıdır, yalnız düşünceyi değil renk, ses ve koku tüm duyuları iletir.

1. Alışılmış Bağdaştırma

Bir sözcüğün anlamı bağlamsal ve işlevsel olarak içinde yer aldığı metnin veya bağlamın tümüdür. Greimas ve Courtès'e (1979: 66) göre anlam söz dizimine bağlı olarak ortaya çıkar. Sözcüğün anlamını kazanması belirli bir bağlamda yan yana geldiği diğer öğelerle bağdaşık olması ve bu bağlamda dil dizgesine uygun olarak mantıklı bir anlama sahip olmasıdır. Bir sözcüğün anlamını kavramak kendisinden hareketle hangi tümceleri oluşturmanın mümkün olduğunu bilmeye dayanır. En azından özne ve yüklemden oluşan basit cümlelerde bile bu böyle görülür. Örneğin köpek sözcüğünü anlamak, “köpek havlıyor, köpek uyuyor” gibi cümlelerin anlaşılır olduğunu fakat “köpek miyavlıyor, köpek uçuyor” gibi cümlelerin anlaşılır olmadığını, diğer taraftan “kara köpek” denilebileceğini, fakat “yuvarlak köpek” demenin mümkün olmadığını bilmektir. Oysa bunlar normal dil dizgesine uygun olan cümleler veya anlatımlardır. Fakat anlamsal bağdaşıklık olarak normal anlam dizgesine uygun olmayan cümlelerdir. Herhangi bir toplumun dilinde bu şekilde anlamsal ve dizgisel açıdan uygun görülen sonsuz sayıda cümleler olduğu yadsınamaz. Dili kullanan düşüncesini ifade etmek için bu geniş cümle repertuarının içinden istediğini seçip oluşturarak kullanır. Yine dili kullanan bu konuda alışılmış olarak kendi algısına ve dil mantığına başvurur. Bu da verilen mesajın anlamını anlaşılır kılar. Bu dizgisel ve anlamsal mantığın dışına çıktığında iletiyi veren de alan da aykırı bir kullanım olduğunu hemen fark eder. Anlamsal ve dizgisel alışılmışlık dilin kullanımında her seviyede ortaya çıkar. Örneğin isim tamlamalarında “kapının kolu” dendiği zaman anlamsal mantıklı bir bağdaştırma içinde anlaşılır olurken, “kapının tavanı” dendiğinde anormal bir anlam belirterek anlaşılması güç bir dizge olduğu hemen fark edilir. Yine sıfat tamlamalarında “şişman bir adam” dendiğinde alışılmış bir bağdaştırma olduğu görülürken “mavi bir adam” dendiğinde olağan olmayan alışılmamış bir sıfat tamlaması olarak görülür. Oysa bu yapılar dilin mantığının öngördüğü mantıklı yapıya uygun

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/10 Fall 2013

gelirler fakat anlamsal yapıya uygun düşmezler. Olağan iletişim biçiminde dilin anlamsal mantığına uygun gelen cümleler veya yapılar kurmak gerekir. Ancak şiir dili normal kullanımın dışına çıkarak alışılmamış bağdaştırmalar kurarak kendi dil biçimini oluşturur. Bir metni oluştururken cümleler arasında bir anlam bütünlüğü oluşmalıdır. Anlam açısından bütünlük sağlanmadığı zaman ileti anlaşılır olmaz. Tümce oluşturulurken sözcükler arasında anlam açısından bağdaşıklık olması gerekir. Tersine anlatımın akışı bozulur ve konu bütünlüğü sağlanamaz. “Tamlama, deyim gibi söz varlığı içindeki öğeleri ve tümce ya da sözceleri anlamlı, kabul edilebilir bir biçimde bir araya getirmeye bağdaştırma denir.” (Aksan, 1999: 83) “Alışılmamış bağdaştırma “anlam belirleyicileri ve anlam ayırıcıları arasında uyum bulunmayan birleştirmeler” (Aksan, 1999: 84) olarak tanımlanır. Örneğin Rimbaud’da bunun örneklerini görmek çoğu zaman olasıdır: mavi şeytan, siyah kokular, mavi gece, pembe kar v.b. Karanlık gece, alışılmış bağdaştırma iken mavi gece alışılmamış bağdaştırma yapılarak metinleri oluşturan sözcükler bir araya gelerek yeni anlamlar oluştururlar. Bu sayede aynı durum ya da olayı farklı sözcüklerle ifade edebilme olanağı elde edilir

2. Alışılmamış Bağdaştırma

2.1. Niteleme Sıfatlarında Alışılmamış Bağdaştırma

Alışılmamış bağdaşıklık Sembolizm ve Gerçeküstüçülük akımlarının öncülerinden kabul edilen Rimbaud’nun şiirlerinde ilk planda sesli harflerin renklerle nitelendirilmesiyle çarpıcı bir örnek oluşturmaktadır. O *Sözün Simyası* adlı bölümde sesli harflerin rengini bulduğunu düşünür. Her sesliye bir renk verir. Aynı zamanda her sesli harfin biçimini ve devinimini yeni bir düzene koyar ve harfler arasındaki içgüdüsel ses uyumlarıyla, bir gün bütün duyularla benimsenen şiirsel bir söz bulmakla övünür. Sessizliği, geceleri inceler, sözle anlatılamayan şeyleri, hayal âlemlerini saptamaya çalışır. Buna bağlı olarak Rimbaud dilin mantığına ters bir şekilde sesli harfleri birer renk sıfatı ile niteleyerek sesliler başlığı altında ünlü şiirini yazmıştır. Bu şiirin ilk dizesi şu şekildedir: “A noir, E blanc, I rouge, U vert, O bleu: voyelles/Je dirai quelque jour vos naissances latentes:/A noir corset velu des mouches éclatantes/Qui combinent autour des puanteurs cruelles” (Rimbaud, 1993: 88) “A kara, E beyaz, İ kırmızı, U yeşil, O mavi./Sesliler, nasıl doğdunuz, onu da söylerim bir gün;/A pisliklerde vızıldayan karasineklerin,/Parlak sineklerin kadife korsesi.” (Alkan, 2001: 120) Olağan dil mantığı içinde düşünüldüğü zaman bu dizeleri anlamlandırmak oldukça zor görünmektedir. Neden A kara da İ kırmızı ve U yeşildir? Bu soruya yanıt vermek yine yorumcuyla zor durumda bırakır. Bu şiir üzerine yapılmış çok çeşitli yorumlar vardır. Bunlardan en ilgi çekici olanı Faurisson’un söz konusu harflerle bir kadını şekillendiren cinsel içerikli yorumudur. (akt. Alkan, 2001) Fakat şiirin tümüne bakıldığında şairin kendisinin bu seslilerle neleri dile getirdiği anlaşılmaktadır. Ona göre A pisliklerde vızıldayan parlak karasineklerin kadife korsesidir. Burada alışılmamış bağdaşıklık bir isim tamlamasında yer almaktadır. Seslilerin şekillerine göre analogi yapılarak bir takım nesnelere bağdaştırılmıştır. Böylece A bir korseye benzetilmiştir. Ama benzeyenle benzetilen arasında sineğin kara oluşu dışında gerçek değer olarak doğrudan bir bağ söz konusu değildir. Buna göre sırasıyla E loş koylara, buz kargılarına, hilal şeklinde parlayan aya benzetilmiş ve çiçek ürperişlerini, çadırların, buğuların saflığını çağrıştırmaktadır. İ erguvanlara, tükürülmüş kana ve öfke ve esriklikler içinde gülen güzel dudaklara benzetilmiştir. U yeşil deniz dalgalarına, çevrimlere benzetilirken; O dünyaya, garip çılgınlıkla dolu borazana ve menekşe ışığı gözlere benzetilmiştir. Aslında her seslinin çağrıştırdığı nesne ile o seslinin şekli ve rengi arasında bir bağ kurulabilir. E beyazdır ve beyaz olan nesnelere ve beyazın anlamına uygun durumlara - saflık gibi- gönderme yapar. İ sesinin rengi kırmızıdır ve dudaklara ve tükürülmüş kana gönderme yapmaktadır. Burada İ ile dudak arasında doğrudan bağlantı kurmak zor gibi görünüyor. Fakat İ seslisi yatay duruma getirilirse belki dudaklara benzetilebilir. Bu doğal olarak bir zorlamadır. Fakat bunu açıklamanın başka bir yolu da görünmemektedir. Bu şekilde dudaklara benzetilebilirse renginin kırmızı olması olağan bir duruma gelebilir. U deniz dalgalarına benzemektedir ve yeşil ile

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/10 Fall 2013

nitelenmiştir. Suyun renginin yeşil olabileceği söylenebilir. Dolayısıyla olağan bir anlamlandırma ve nitelme boyutuna gelmiş olur. O menekşe rengi mavi gözlerdir. Gözün yuvarlak bir yapısı vardır, bu yüzden o ile gözün biçimi arasında bir ilişki kurulabilir. Öyleyse gözün rengi de mavi olabildiğine göre bu şekilde bir mantık ortaya konabilir. Şair burada çok dolaylı benzetme ve eğretilmeler yaparak seslilerin şekillerine göre uygun nesnelere aracılığı ile alışılmamış bağdaştırmalar kurarak duyumsamalar oluşturmuştur ve bu şekilde şiire yeni bir bakış ve ürperiş getirmiştir.

Sayıklamalar II ve *Sözün Simyası* Rimbaud'nun şiir görüşünü açıklayan en önemli yazılarıdır. Bu yazılar onun sıra dışı çılgınlıklarının bir öyküsüdür. Doğal görünümle dikkatini çeker. Kapı aynalıklarında, çadır tiyatrolarında, levhalarda ve sıradan betiklerdeki saçma sapan resimleri sever, kilise Latinesini, çalacakem yazılmış aşk betiklerini, eski zamanları konu edinen romanları, peri masallarını, çocukken okunan küçük betikleri, eski operaları, aptalca nakaratları ve sonuç olarak basit halleriyle eski türden yazını sever. Belki de sözü edilen bu sıra dışılıklardan biri de şiirinde yer verdiği alışılmamış bağdaştırmalı anlatımlardır. Şeytanın, kokunun, sessizliğin ve öğlen sonrasının rengi var mıdır? Ya da rengin rengi var mıdır? Başka bir açıdan gözün bir rengi vardır ama bu bal rengi veya sarı olabilir mi? Ya da güneşin rengi siyah olabilir mi? Rimbaud'nun şiirinde bütün bu bağdaştırmalar olasıdır. Rimbaud'da alışılmamış bağdaştırmaya çok sayıda örnek bulunabilir. Şiirin belirli bir oranda bunun üzerine kurulu olduğu söylenebilir.

Özne-yüklem bağlamında, isim tamlamalarında ve özellikle sıfat tamlamalarında sözcükler, anlam ayırıcıları ve anlam belirleyicileri bakımından alışılmış olanın ve normal dil dizgesinin dışında bir anlam bağlantısıyla kullanılırlar. Özellikle simgeci şiirde güçlü imgelerin yaratılmasında geniş bir yer tutar. Rimbaud'nun *Güneş ve Ten* adlı şiirinde Baudelaire'de (2006: 219) de olduğu gibi saçlar mavi renkle nitelenmektedir: "Que tache le flot lourd de ses longs cheveux bleus," (Rimbaud, 1993: 26)/ "Ağır dalgası, o uzun, mavi saçlarının," (Alkan, 2001: 77) Dizeyi anlamsal olarak çözümlenmek için bulunduğu bağlama ve şiirin anlam evrenine bakmak gerekir. Mavi renk mavi olan bütün nesnelere rengidir. Mavi dendiği zaman akla deniz ve gökyüzü gelir fakat burada mavi saçları nitelenmektedir. Dizede söz konusu olan uzun mavi saçların ağır dalgasıdır. Yazarken ve konuşurken dili kullananlar kendi dillerini icat etmek zorunda kalsalardı, böyle bir olayın gerçekleşmesi herhalde olanaksız olurdu. Her birey dili kendi düşüncesini ifade etmek için kullanır. Karşısındakinin anlaması şartıyla istediği her şeyi söylemekte ve yazmakta özgürdür. Dilin temel işlevi iletişim kurmak içindir. Söylenen ya da yazılan şeyler anlaşılıyorsa iletişim sağlanmamış olur. Her dilsel ileti anlaşılacak zorundadır. Fakat şairler şiirlerini söylerken bu kuralların dışına çıkarlar. Şiirsel metnin dili normal dil dizgesini bozarak kendisini var eder. Kara ve saçlar sözcüklerinin bağdaştırılmaları herkes için doğal ve ortak bir bağdaştırma değildir, ama mavi saçlar normal bağdaştırmanın dışına çıkarak saça olmayan bir rengi vermektedir. Dizenin bulunduğu bağlamda yaz gecesi, köpüğün kızardığı alaca karanlık, sessiz ve sakin ufuk gibi anlatımlar bulunmaktadır. Deniz ve ufuk devreye girdiğinde saçların renginin mavi olması normal bir duruma dönüşmektedir. Belki de alaca karanlıkta denizin ve ufkun gerçek rengi saçlara verilerek çok dolaylı bir bağdaştırma yapılmaktadır. Bir başka açıdan bakıldığında ise burada söz konusu olan saçlar Dryade'nin ağır dalgalı uzun mavi saçlarıdır. Saçlardaki dalgalarla denizin dalgaları arasında bir benzerlik kurulmuş ve buna bağlı olarak saçlar da denizin rengini almıştır. Mitolojide (Erhat, 1993: 97) Dryad ormanlarda yaşayan ağaç perileridir. Hayatları ağaca bağlıdır. Ağaç çürüdüğü ya da kesildiği zaman bunların da hayatları son bulurdu.

Aslında her alışılmamış bağdaşıklığın bir eğretilme olduğu söylenebilir. Eğretilme ile alışılmamış bağdaşıklık arasında bir ilinti söz konusudur. Cohen'e (1966: 108: 125) göre alışılmamış bağdaştırma sözün dizgisini ve anlamını bozan bir öğedir. Anlamsal ve dizgisel planda yer alır. Eğretilme ise dilin dizgisini bozan bir öğedir ve dizisel planda yer alır. Aslında Cohen'in dediği gibi söz sanatlarının hepsi dizimsel sapmalardır. Bütün söz sanatlarının amacı eğretilmeye

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 10 Fall 2013

yol açmaktır. *Sarrebruck'un Parlak Zaferi* adlı şiirde güneşin rengi siyah olmuştur: “Un schako surgit, comme un soleil noir... -Au centre,” (Rimbaud, 1993: 47) “Kara bir güneş gibi bir şapka beliriverdi...-Ortada,” (Türkoğlu) Alışılmamış bağdaştırmaya dayalı olarak aslında burada şapkanın rengi siyahtır. Her iki nesnenin de şekline bakıldığında ortak noktaları yuvarlak olmalarıdır. İki nesne arasındaki benzer nokta burasıdır. Şair iletisinde anlam değiştirmek için hareket eder. Şiir sözün düzgüsünü bozuyorsa, bu başka bir dil biçimine dönüşerek onu yeniden kurmak içindir. Büyük çoğunlukla her şiirin amacının böyle olduğu söylenebilir.

Rimbaud en önemli simgeci şairlerden birisidir. Simgecilerde kullanılan her iki sınıftan bir tanesi alışılmamış bağdaştırmaya dayalı olarak oluşur. Cohen (1966: 117) alışılmamış bağdaştırmaları iki gruba ayırır. Birincisi nesnelere tanımlarına göre sahip oldukları anlamlarından farklı olan renkler. Örnek olarak *Sarhoş Gemi* adlı şiirden bir dizede: “J’ai rêvé la nuit verte aux neiges éblouies,” (Rimbaud, 1993: 85)/ “Yeşil geceyi gördüm, ıslık ıslık karları,” (Eyüboğlu) gecenin rengi yeşildir. Ama gecenin rengi alışılmış olarak bilindiği gibi yeşil değildir, karadır. İkincisi doğada kendilerine ait renkleri olmadığı halde kendilerine renkler verilen soyut kavramlar. Başka bir deyişle doğada bir rengi olmadığı halde kendisine verilen renkler. Yine aynı şiirden bir örnek dizede: “Choient, des arbres tordus, avec des noirs parfums!” (Rimbaud, 1993: 86)/ “Eğrilmiş ağaçlardan simsiyah kokularla.” (Eyüboğlu) kokuların rengi siyah olarak nitelenmiş. Koku renge sahip olabilecek bir nesne değildir. Ama şair ona bir renk verebilmektedir. Siyah rengin anlamları arasında hiç olumlu ya da esenleyici anlamı olmadığı bilinmektedir. O zaman bu bağlamda kötü kokulardan söz edilirken kötü sıfatının yerini siyah almıştır. Renk sıfatlarıyla yapılan nitelermeler anlamlı veya saçma olabilirler. Şiirsel metinde bu türden nitelermelerin nedenliliği araştırılırsa nedenliliğin rengin nitelendiği nesnede bulunmadığı, bunun nedenliliğinin gösterenin dışında arama gerekliliği ortaya çıkar. O halde bu türden nitelermelerde renk sözcüklerinin anlam evrenlerine bakmak gerekir.

Somutlaştırmak için nesnelere tanımlarına göre sahip oldukları anlamlarından farklı olan renklere başka bir örnek vermek olasıdır. Örneğin Rimbaud’un *Çömelmeler* adlı şiirinin son kütasında yer alan şu dizesinde “De neige rose ainsî qu’une rose trémière” (Rimbaud, 1993: 58) / “Pembe bir gülhatmi gibi pembe kardan” (Türkoğlu) kar pembe ile nitelendirilmiştir. Fakat karın göndergesel boyutta doğal olarak bütünleştiği nesnel rengi beyazdır. Dahası kar dendiği zaman akla hemen beyaz gelecek kadar. Şairin imge evreninde kar rengini değiştirerek alışılmamış bağdaştırmaya bağlı olarak pembe olabilmektedir.

Doğada kendi rengi olmayan yani hiçbir renkle nitelendirilemeyecek bir nesneye bir renk yakıştırmaya dayalı olarak yapılan bir nitelme örneği daha vermek gerekirse, yine Rimbaud’un *Çiçeklerle İlgili Şaire Söylenenler* adlı uzun şiirinin V. bölümünde yer alan dizesinde “De tes noirs Poèmes, - jongleur!/Blancs, verts, et rouges dioptriques,” (Rimbaud, 1993: 83) “Senin kara şiirlerinden, -Ozan !/Beyaz, yeşil ve kırmızı kırılmalar,” (Türkoğlu) şiirler siyah renkle nitelendirilmiştir. Burada yukarıda söylendiği gibi şiirin rengi yoktur, olmadığı halde kendisine bir renk verilmiştir. Dahası şiir doğada elle tutulan bir nesne değildir. Yine aynı şiirin başka bir dizesinde “Tous les jeunes émois de ses silences gris;” (Rimbaud, 1993: 73) “Genç coşkuları gri sessizliğinde boğan” (Alkan, 2001: 111) sessizlik gri ile nitelendirilmiş. Bu iki örnekte bulunan renk nitelermelerindeki anlamları çözmek için bağlamda bulunan öteki sözcüklere bakmak gerekir. Siyahın anlamları arasında hiçbir olumlu özellik olmadığı ve büyük bir çoğunlukla olumsuz şeylere gönderme yaptığı dikkate alınırsa buradaki söz konusu edilen şiirlerin de ya olumsuz anlamlara gönderme yaptığı veya niteliksiz şiirler olduğu düşünülebilir. Yine ikinci örnekte yer alan sessizliğe yapılan gri nitelmesi ele alınırsa gri rengin özelliği siyah ve beyazın karışımı olmasıdır. Anlamsal özellikleri ise beyaz ve siyah rengin anlamlarını da taşımasıdır. Aynı zamanda belirsiz olan şeylere gönderme yaparak bir belirsizliği belirlemektedir. Yani sessizliğin nedensiz olması, herhangi bir nedene bağlanamaması anlamında alınabilir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/10 Fall 2013

Şiirsel metinlerde özellikle simgeci şiirde renk sıfatlarıyla nitelemeler anlamlı, anlamsız veya saçma olabilirler. Bu türden sıfatların nedenliliği araştırılırsa nedenliliğin, rengin gönderme yaptığı nesnede bulunmadığı, bunun nedenliliğinin gösterenin dışında aramak gerekliliği ortaya çıkar. Somut her nesnenin bir rengi vardır ve buna bağlı olarak da bir anlam evreni vardır. O zaman bu türden nitelemelerde nesnelerin renklerine ve renklerin anlam evrenlerine bakmak gerekir. Örneğin yine Rimbaud'nun *Esrik Gemi* adlı şiirinde “Et les fientes d’oiseaux clabaudeurs aux yeux blonds.” (Rimbaud, 1993: 86) / “Bal rengi gözleri, çığlıkları, pislikleri; Ala gözlü, cırlak kuşlar çığlıklar atarak,/Dışkı yağmurlarıyla ada yakın diyordu,” (Alkan, 2001: 116) gözler sarı ile nitelendirilmiş. Fakat burada ortaya çıkan başka bir ilginç durumdan söz etmek gerekir. Bu türden nitelemelerin çevirisinde de güçlük bulunduğu görülür. Çünkü bir yerde çeviren Fransızca blond-sarı sıfatını bal gözlü başka bir yerde ala gözlü diye çevirerek aslında bir yoruma başvurduğu söylenebilir. Aslında gözleri sarı ile nitelemek uygun görünmemektedir çünkü rengi sarı olan göz yoktur. Aynı şekilde yine küçük harflerle yazılmış *Temmuz* adlı şiirden başka bir örnek dizide şeytan mavi ile nitelenmiştir: “Où mille diables bleus dansent dans l’air!” (Rimbaud, 2001: 108) “Havada bin mavi şeytanın dans ettiği” (Türkoğlu) Bu son iki örnekte rengin nasıl anlamlandırılacağı çok iyi bilinemez. Bir meyve bahçesinin dibindeymiş gibi bir tepenin üzerinde bin mavi şeytan dans etmektedir. Bağlamda bulunan sözcüklere de bakıldığında yine anlamı uygun düşürmek olası değildir. Mavi şeytan ve sarı gözlü kuş. Mavi şeytan dendiğinde belki mavi renk şeytanın tam olarak görülemediği veya bir siluet gibi görüldüğü biçiminde düşünülebilir. Fakat şeytanın somut olarak görülmesi olası değildir. O zaman burada mavi belki bir belirsizliği anlatabilir çünkü mavi görsel olarak çok çarpıcı bir renk değildir. Yine sarının bir gözü nitelemesi yine anlamlandırılması zor bir durumu oluşturur. Burada kuşun gözünün çok iyi görmesi veya görünür olması söz konusu olabilir çünkü sarı oldukça çarpıcı ve görünür bir renktir.

Nesnenin renginin duyumsamaya dayalı kolay anlaşılır biçiminden hareketle yalnızca göndergesel olabilir. Örneğin yeşil bütün yeşil nesnelerin rengidir. Deniz ve gökyüzüyle bağdaşık olan mavi de yine başka mavi olan nesnelerin rengidir. Fakat rengin rengi nasıl olur? Yani bir renk adının başka bir renk sıfatıyla nitelendirilmesi anlamlandırmayı daha da karmaşık bir duruma getirir. Rimbaud *Esrik Gemi* adlı şiirinden bir kıtada “Dévorant les azurs verts; où flottaison blême-Et ravi, un noyé pensif parfois descend ;” (Rimbaud, 1993: 85) “Yardığım yeşil maviliğin derinlerine-Bazen bir ölü süzülürdü, dalgın ve hayran” (Eyüboğlu) “Unutamam bir ölü gibi aşağı inen- Gökyüzünün denizle kucaklaştığı yeri.” (Alkan, 2001: 114) Mavi rengin veya gökyüzünün yeşil sıfatı ile nitelendiği görülmektedir. İster gökyüzü ister mavilik yeşil ile nitelendirilsin her durumda farklı bir alışılmamış bağdaştırma ile karşı karşıya kalınır. Çünkü rengin renkle nitelendirilmesi dil mantığına çok ters bir yapılandırmadır. Ama burada yine mavi ile yeşil arasındaki bir benzerlikten söz etmek gerekir. Bu iki renk çoğunlukla insanların algısında birbirine karıştırılmaktadır. Bazen maviye yeşil, yeşile de mavi denebilmektedir. Yukarıdaki çeviriler arasında da büyük farklar vardır. Eyüboğlu'nun çevirisinde yeşil mavilik denirken Alkan'ın çevirisinde yeşil de mavi de hiç geçmemektedir. Mavi gökyüzünün yerini, yeşil de yeryüzünün yerini tutmaktadır. Birincisi sözcüğü sözcüğüne bir çeviriyken ikincisinde biraz daha zorlamayla nesnelerin renklerinden hareketle doğrudan kendi adlarının verilmesi söz konusudur. Yani gökyüzü mavinin yerini almışken yeryüzü de yeşilin yerini almıştır. Bu türden alışılmamış bağdaştırmalar Rimbaud'nun özellikle *Esrik Gemi* adlı şiirinde çok geçmektedir. Rimbaud'da bu, belki gündüz rüyası da denilebilen hayalleri ön plana çıkarmasına veya değişik zamanların ve değişik mekanların üst üste gelmesine bağlanabilir. Rimbaud bilinmeyeni bulmak için duyuları bozar. Ama bu bozma bilinçli olmaktadır. “Tüm duyuları uzun süre, sonsuzca ve bilinçle bozup değiştirerek kendini bilici, görülmezi gören kılar ozan.” (Alkan, 1995: 112) Nasıl rüyadaki düzensizliğin, uyum bozukluğunun altında bir düzen varsa, Rimbaud da başka bir düzene, bilinmeyene ulaşmak için, düzensizliği, duyulardaki bozukluğu bilinçli bir şekilde sağlar. Bunu yaparken de alışılmamış

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 10 Fall 2013

bağdaştırmalara ve eğretilmelere başvurduğu söylenebilir. Nesnelere kendilerinde olamayacak renk sıfatlarını onlara verir.

Öğleden sonra gibi bir zaman diliminin rengi olabilir mi? Gökyüzünün rengi yeşil olabilir mi? Rimbaud'nun şiirinde bunların hepsi olasıdır. *Gözyaşı* adlı şiirin farklı kıtalarından iki dize: “Par un brouillard d’après-midi tiède et vert.” (Rimbaud, 1993: 96) / “Ilık, yeşil bir öğlen sonrasında sisinde.” (Alkan, 2001: 128) “Des colonnades sous la nuit bleue, des gares.” (Rimbaud, 1993: 96) / “İndi mavi bir gece üstüne sütunların,” (Alkan, 1993: 128) Birinci örnekte aslında yeşilin öğlen sonrasında değil de öğlen sonrasında bulunulan uzamı nitelediği söylenebilir. Zamanla bulunulan uzam arasındaki kesimeye bağlı olarak aslında zamanın değil de uzamın nitelendirildiği söylenebilir. O zaman havanın ılık olduğu yeşil bir doğa söz konusudur. Böylece dizinin bulunduğu bağlama bakılarak aslında yeşil rengin neyi nitelediği söylenebilir. Bir önceki dizide “findık fidanlarıyla nasıl da donanmış, gör” anlatımı burada aslında nitelenen nesnenin bu doğa öğeleri yani findık fidanları olduğu görülebilir. Buraya alınan ikinci örneğe bakıldığında mavi gecenin deniz kenarında açık, berrak bir yaz gecesi olduğu görülmektedir. Birincisinde findık fidanlarının yeşil rengi nasıl öğlen sonrasında verilmişse denizin rengi olan mavi renk de geceye verilmiştir. Örneğin o zaman yeşil renk dikkate alındığında akla hemen doğa veya doğal nesnelere gelmektedir. Mavi dediği zaman da akla hemen deniz ya da gökyüzü gelmektedir. Renk hangi nesnenin rengi ise ve bağlamda hangi anlamı içeriyorsa o zaman alışılmamış bağdaştırmaya bağlı olarak o nesnenin ve rengin özelliklerine bakmak gerekir. Bu durumda anlamlandırmaya yardımcı olacak bir yol ortaya çıkmış olacaktır.

2.2.Eylemlerde Alışılmamış Bağdaştırma

Niteleme sıfatlarındaki alışılmamış bağdaştırmadan sonra eylemlerde alışılmamış bağdaştırmaların kullanılmasına bakıldığı zaman ilk önce ortaya çıkan örnek, özne ile sahip olunan nesne arasındaki uyumsuzluğa dikkat çekmektedir. *Aylaklığım-Ma Bohème* adlı şiirinde Rimbaud yıldızlarının sesinden söz etmektedir. Buraya alınan iki farklı çevirisi bulunan örnekte bir tanesinde eylem adı verilerek yapılmış, ötekinde eylem adı tamlamaya dönüştürülmüş olarak görünüyor: “Mes étoiles au ciel avaient un doux frou-frou/Je les écouter assis au bord des routes,” (Rimbaud,1993: 48,49) “Gökyüzünde yıldızlarının tatlı bir hışırtısı vardı/Ve yol kıyısına oturmuş onları dinliyordum,-O tatlı eylül akşamları, yol kıyısına Çöküp kulak veriyordum yıldızların sesine,” (Alkan, 2001: 101) Anlamsal olarak bakılırsa belki başka nesnelere rüzgarın etkisiyle ağaçların çıkardığı hışırtı yıldızlara yakıştırılmış olabilir. Ağaç yapraklarının hışırtısıyla geceye yıldızların yaptığı yakamozlar arasında bir koşutluk kurulduğu söylenebilir. Yoksa yıldızların ışığı dünyaya zorlukla ulaşırken seslerinin ulaşması olası değildir. Ama görüldüğü gibi şiir dilinde, özellikle simgeci şiirde her şey olasıdır. Burada yine dikkati çeken en önemli noktanın alışılmamış bağdaştırmaların çeviride de sorunlara neden olduğudur. Hangi örneğe bakılırsa bakılırsın bir anlamlandırma sorunu ile karşılaşmaktadır. *Dolap (Le Buffet)* adlı başka bir şiirde kokuların akması söz konusudur: “Le buffet est ouvert, et verse dans son ombre-Comme un flot de vin vieux, des parfums engageants;” (Rimbaud,1993: 48) / “Açınca kapağını, hangi yıllardan, söyle-Eski bir şarap gibi akan bu kokuların;” (Alkan, 2001:102). Burada özne ile fiil arasındaki uyumsuzluk hemen fark edilmektedir. Çünkü akmak fiili sıvı maddelere uygun gelen bir eylemdir oysa koku sıvı bir madde değildir. Yine aynı şekilde başka bir şiirden alınan bir dörtlükte kalbin akışından söz edilmektedir. *Çalınmış yürek* adlı şiirin sekiz dizeden oluşan birinci kıtasında ritme bağlı olarak üç kez yinelenen bir dize: “Mon triste cœur bave à la poupe,/Mon cœur couvert de caparol;” (Rimbaud,1993: 52) / “Üzgün yüreğim akıyor gemiye,/Bir gevişlik türün salyası gibi;” (Alkan, 2001: 104) Bu örnek dizelerde cümle yapılarını değiştirmeye ve düzeltmeye çalışılması gerekiyormuş gibi bir izlenim ortaya çıkıyor. Böyle bir işlem belki normal dil dizgesini sağlayabilir fakat bu kez de şiirseliği yok eder. Şiirin bu türden dil yapılarından doğduğu söylenebilir. Bu bir yetenek olarak şairde doğuştan vardır. Bu yüzden belki de çıkan kokular yerine akan kokular ve

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/10 Fall 2013

canım gemiye binmek istiyor yerine kalbim gemiye akıyor –eğer böyle anlamlandırılırsa- demeyi tercih ediyor. Böylece dizeler adeta birer mucizeye dönüşüyorlar şiir dilinde. Dizede yapılacak en küçük bir değişiklik şiirselliğin kaybolma tehlikesini doğurur. Rimbaud'da bu konu ile ilgili örnekleri çoğaltmak her zaman olasıdır. *Çiçekler Hakkında Şaire Söylenenler (Ce qu'on dit au poète à propos de fleurs)* adlı şiirden alınan bir kıtada iki veya üç örnek birden görülmektedir:

*Ces poupards végétaux en pleurs
Que Grandville eut mis aux lisières,
Et qu'allaitèrent de couleurs
De méchants astres à visières!*

(Rimbaud,1993: 80)

*Büyük kentin, sarıp sarmaladığı
Ve, yaramaz yıldızlar rengindeki
Sütleri ağızlarına sağdığı
Bitkiler ağlıyor bebekler gibi.*

(Alkan, 2001: 107)

Yaramaz yıldızlar renginde bitkiler, ağızlarına süt sağılan bitkiler ve bebekler gibi ağlayan bitkiler. Bu dörtlükteki en çarpıcı nokta bitkilere verilen, çalışmanın da çevresinde geliştiği üç özellik. Alışılmamış bağdaştırmaya bağlı olarak bitkiye olmayan bir renk, yapılmayacak bir tamlama ve uygun olamayacak bir eylem verilmektedir. Yukarıda da söylendiği gibi yıldızların rengi, bitkilerin süt sağılan ağzı ve bitkilerin çocuklar gibi ağlaması. Eğretilmeler nedenli olmaktadır. Bir nesneye gönderme yaparken üstü kapalı olarak aslında başka bir nesneye gönderme yapılmaktadır. Yani ikinci gösterilen somut olarak kendisini dil algısında belirli kılmaktadır. Fakat alışılmamış bağdaştırmalarda ise eğretilmelerden farklı olarak kendisine gönderme yapılan nesne ile gösteren arasında mantıklı bir ilişki aramak olanaksız görünmektedir. Alışılmamış bağdaştırma kişileştirme sanatı ile de karşılaştırıldığında zaman aralarında somut bir fark olduğu görülür. Fontanier (1977: 111) kişileştirme sanatını şu şekilde tanımlar: “İnsan olmayan varlıkları insan gibi algılayarak, insana özgü nitelikleri o varlıklara benzeterek söz söyleme sanatıdır.” Kişileştirme sanatı ile alışılmamış bağdaşıklık arasında bir benzerlik olduğu da söylenemez. Çünkü yine “yaramaz yıldızlar renginde” anlatımında öylesine karmaşık bir gönderme var ki insana özgü bir nitelik bulmak olası görünmemektedir. Ne benzeyen vardır ne benzetilen.

Başka tek bir kıtadan oluşan örnek şiirde eğer olağan bir dil dizgesi aranır işler daha da içinden çıkılmaz bir hale dönüşmektedir. *Yıldız Pembeyi Ağladı (L'étoile a pleuré rose...)* adlı şiirde şair nesne alamayan geçişsiz iki fiile birden nesne aldırılmaktadır:

*L'ETOILE a pleuré rose au cœur de tes oreilles,
L'infini roulé blanc de ta nuque à tes reins
La mer a perlé rousse à tes mammes vermeilles ,
Et l'homme saigné noir à ton flanc souverain.*

(Rimbaud,1993: 88)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 10 Fall 2013

*Yıldız pembeyi ağladı kulaklarına,
Sonsuz beyazı sardı ensenden kalçana dek;
Deniz kızılı ördü memeneilmekilmek
Ve insan karayı kanadı anaç bağırına*
(Alkan, 2001: 121)

Simgeci şairlerin duygu dünyasında olmayacak şeyler oluvermektedir ve buna hiçbir şey ve hiç kimse de -ne gramerciler ne de en acımasız eleştirilenler- engel olamamaktadır. Ağlamak ve kanamak fiilleri nesne alamayan yani geçişsiz fiillerdir. Hiçbir zaman olağan dil dizgesi içinde nesne alamazlar ama şair bunu başarmaktadır. Yıldız pembeyi ağladı kulaklarına ve insan karayı kanadı anaç bağırına. Burada yine kanın rengi de değişime uğrayarak siyaha dönüşmektedir. Bir kıtalık şiir içerisinde hem eylemlerde hem de nesnelere renginde olmak üzere üç alışılmamış bağdaşık yapı bir arada görülmektedir.

Eylemlerde alışılmamış bağdaştırma için buraya alınan sön örnekte mitolojiden esinlenerek oluşturulmuş olan *Kır tanrısının başı (Tête de Faune)* adlı şiirde özne ile fiil arasındaki uyumsuzluk göze çarpmaktadır:

*Dans la feuillée, écrin vert taché d'or,
Dans la feuillée incertaine et fleurie
De fleurs splendides ou le baiser dort,
Vif et crevant l'exquise broderie,*
(Rimbaud, 1993: 51)
*İçinde öpücükler uyuyan
Görkemli çiçeklerle donanmış,
Yaprakları nakış gibi oyan
Mücevher kutusu altın bir baş.*
(Alkan, 2001: 124)

Burada eylemler üzerinde durmak gerekirse kimi eylemler alabileceği öznelerle bütünleşmişlerdir. Uyumak eylemi canlılar ve özellikle de insanlar için kullanılan geçişsiz bir eylemdir. Eğretilmeye bağlı olarak gemiler de limanda uyuyabilir. Bunun da alışılmış bir eğretilme olduğu söylenebilir fakat öpücüklerin uyuması ve bir de görkemli çiçekler içinde uyuması özne ile fiil arasında bir uyumsuzluk olduğu izlenimi uyandırmaktadır. Ama yine de özne ile fiil arasında bir bağ kurmak gereklidir. Geminin limanda uyuduğu söylenebiliyorsa, gemi somut, var olan ve gözle görülebilen bir nesnedir, ancak öpücük gemi gibi somut bir nesne olmadığından belki alışılmamış bağdaştırma olarak görülebilir.

Basit bir soyutlama yoluyla akmak fiilinden çıkmak fiiline geçilemez çünkü ikisi arasında hiçbir bağ yoktur. Ancak eğretilmedeki iki gösterilen arasındaki ilişkiye yapılan bağdaştırmadan hareketle alışılmamış bağdaştırmalarda da iki biçimden söz edilebilir. Anlam benzerliği ve algı değişikliği veya anlam değişikliği olarak belirlenebilir. Bu düz anlamı yan anlamdan ayıran benzerliğe denk gelir. Dışarıdan bir nesneyle bağı varsa birinci derecede

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/10 Fall 2013

alışılmamış bağdaştırma içeriden bir nesneyle bağı varsa ikinci dereceden bir alışılmamış bağdaştırma söz konusudur.

2.3.Tamlamalarda Alışılmamış Bağdaştırma

Çalışmanın üçüncü aşamasını tamlamalarda alışılmamış bağdaştırmalar oluşturmaktadır. Yine olağan dil dizgesi içerisinde tamlama yaparken tamlayanla tamlananın uyum içinde olması gerekmektedir. Çalışmanın başlangıcından buraya kadar aslında dilbilgisine bağlı değerlendirmelerden hiç uzaklaşmadı. Çünkü burada ele alınan konu aslında dilbilgisinin de konusudur. Alışılmamış bağdaştırmalar da dilbilgisel ölçütlere göre tanımlanmaktadır. *İlk Kudas Törenleri (Les Premières Communions)* adlı şiirin beşinci bölümün ilk dörtlüğünde iki uyumsuz tamlama göze çarpmaktadır: birincisi perdelerin mavi uykusu, ikincisi pazar beyazlığı veya saflığı:

A son réveil, -minuit, - la fenêtre était blanche.

Devant le sommeil bleu des rideaux illunés,

La vision la prit des candeurs du dimanche;

Elle avait rêvé rouge. Elle saigna du nez,

(Rimbaud, 1993: 73)

Uyandı -gece yarısı- pencere beyazdı.

Mavi uykuya dalmış perdelerin önünde...

Hayal, Pazar beyazlığını soyup çıkardı;

Kırmızı düş görmüştü. Burnu kanıyor işte,

(Alkan, 2001: 111)

Olağan dil dizgesi içinde tamlama yapıldığında kapının kolu, perdelerin büzgüsü dendiğinde tamlayan ile tamlanan arsında bir uyum söz konusudur. Fakat bu dörtlükte olduğu gibi perdelerin uykusu ya da pazar beyazlığı veya saflığı dendiği zaman dilin olağan dizgesi ile uyumlu anlamsal bir biçim oluşturmamaktadır. Oysa tamlayan ile tamlanan arasında bir uyumun olması gerekmektedir. Aslında yine burada bir çeviri sorunu görülmektedir. Pazar beyazlığı yerine pazar saflığı veya pazar yürek temizliği demek daha doğru olurdu çünkü Fransızca “candeur” sözcüğü yürek temizliği anlamına gelmektedir. Pazar haftanın bir günüdür. Soyut bir kavramdır. Buna göre pazarın kalp temizliği söz konusu olabilir mi? Pazardan kalp temizliğine nasıl gidilebilir? Gerçekten anlamlandırılması zor bir dil dizgesi ile karşı karşıya kalınır.

Rimbaud'nun en ünlü şiirlerinden biri olan ve daha önce de söylendiği gibi içinde alışılmamış bağdaştırmalara çokça rastlanan *Esrik Gemi (Le Bateau Ivre)* adlı şiirinde alışılmamış bağdaştırmaya bağlı olarak sıfat nitelemelerine ve eylemsi yapılara örnekler verilmişti. Bu durumda şunu söylemek gerekir. Söz konusu şiir Rimbaud'nun en ünlü şiirlerinden biridir hatta en ünlüsünün bu şiir olduğu söylenebilir. Bu şiiri ünlü yapan acaba böylesine alışılmamış bağdaştırmaların çokça bulunması mıdır? O zaman simgecilik akımında şiir dili bir anlamda bu alışılmamış bağdaştırmalar üzerine mi kuruludur? Aynı şekilde tamlamalarla ilgili de yeterince örnekler bulmak mümkündür. Tamlamalarla ilgili iki kıta ele alınacaktır. Birincisinde denizin gözleri ifadesi yer almaktadır:

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 10 Fall 2013

*J'ai rêvé la nuit verte aux neiges éblouies,
Baiser montant aux yeux des mers avec lenteurs,
La circulation des sèves inouïes,*
(Rimbaud,1993: 85)

*Karlı geceler gördüm, göz alan, boncuk boncuk
Nice besisuları gördüm düşümde, nice,
Denizin gözlerine konan tatlı öpücük.*
(Alkan, 2001: 115)

Denizin gözleri tamlamasında denize ait göz yerine geçebilecek herhangi bir yan öğeye rastlanabilir mi? Dalgalar mı, girdaplar mı yakamozlar mı göz yerine geçebilir? Şairin burada neye gönderme yaptığını görebilmek gerçekten zor görünüyor. Dilin söz dizimsel ve biçimsel yapısında gizil olarak bulunan şiirsellik, şiirselliğin dilbilgisi ve onun edebi ürünü olan şiirsel metinlerde dilin nasıl olduğunun en iyi şekilde yaratıcı yazarlar ve ozanlar tarafından fark edildiği söylenebilir. Aynı şiirin başka bir dörtlüğünde yine uyumsuz bir tamlama olarak su kemikleri ifadesine rastlanır:

*Or moi, bateau perdu sous les cheveux des anses,
Jeté par l'ouragan dans l'éther sans oiseau,
Moi dont les Moniteurs et les voiliers des Hanses
N'auraient pas repêché la carcasse ivre d'eau;*
(Rimbaud,1993: 86)

*Ben bir gemiyim yitik, Saçlarında koyların
Fırtınalarla kuşsuz göklere atılmışım,
Yelkencisi Moniteur beylerin, Hans beylerin,
Esrik su kemikleri aramak değil işim.*
(Alkan, 2001: 116)

Simgeci şair Rimbaud'nun asla normal dili kullanmadığı görülmektedir. Şiirlerinde tamlama yaparken de yine alışılmamış bağdaştırmalara başvurur. Şiirlerini söylerken bu onun amacı gibi görünür. Burada yine iki tamlama karşımıza çıkıyor: Koyların saçları ve esrik su kemikleri. Alışılmamış bağdaştırmalar bazen dilbilgisel olarak bakıldığı zaman saçmalık boyutuna varmaktadır. Dilin normal koşullarda asla söyleyemeyeceği şeyleri dile söyletmek saçmalık olarak kabul edilse bile bu saçmalığın şairin gitmek zorunda olduğu bir yol gibi görünür.

Hem eyleme dayalı hem de tamlamaya dayalı alışılmamış bağdaştırmaların aynı dörtlük içinde yer aldığı *Kır Tanrısının Başı (Tête de Faune)* adlı şiirde ormanın altın öpücüğü düşünür:

*Et quand il a fui-tel qu'un écureuil-
Son rire tremble encore à chaque feuille,*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/10 Fall 2013

*Et l'on voit épeuré par un bouvreuil
Baiser d'or du Bois, qui se recueille.*

(Rimbaud,1993: 51)

*Kaçtı arasından yaprakların,
Yüreğinde korkunç kahkahanın
Ürpertisi, düşünüyor, şaşkın
Altın öpücüğü ormanın.*

(Alkan, 2001: 124)

Alışılmamış bağdaştırma özne ile yüklem arasındaki ve tamlayanla tamlanan arasındaki uyumsuzluğa dayanır. Bu konuda özellikle dilbilgisel, biçimbilgisel veya sözdizimsel öğeleri ve ölçütleri kullanmak gerekir. Şiirin gücünün aslında onu dilbilgisel açıdan ele alarak ortaya koymak ve fark etme amacı güden bir bakış açısıyla bakmak bazen ilginç saptamalara neden olacak gibi görünüyor. Rimbaud'nun şiirleri çok çeşitli ve çok sayıda yoruma neden olmuştur. Bir anlamda sözcüklerle, harflerle, renklerle ve seslerle adeta oynar. Oynamak için de alışılmamış bağdaştırmalara başvurduğu söylenebilir. Buna bağlı olarak gerçeküstü bir görünüm de kazanır şiiri. Bazen farklı duyuşsal öğelere ait olan duyuların bir araya gelmesi olan ve psikologların “Eşduyum” diye adlandırdıkları yöntemle başvurmaktadır. Burada her görsel bir öğe sessel bir öğeyle birleşir. Bu aslında psikolojinin konusudur. Eşduyum burada adın gönderme yaptığı iki nesnenin kendi aralarındaki ilişki ve dilbilgisel olarak devreye girer. Eşduyum aslında eğretilme olarak tanımlanır dilbilimciler tarafından. Ama bu durumda şunu söylemek gerekir. Şiirin üzerine kurulu olduğu eğretilme, eşduyum ve alışılmamış bağdaştırma gibi öğeler şiir dilinin en önemli ve vazgeçilmez özellikleri olarak birbirlerinden farklı öğelerdir.

3.Sonuç

Şiir dilinde sıfatlar niteledikleri nesneye veya özneye uygun gelirler ya da gelmezler. Bu örnek dizelerde de görüldüğü gibi sıfatlar bir bakıma yanlışlıkla yer değiştirmiş gibi görünmektedirler. Ama her şeye rağmen buldukları bağlam içerisinde dilin mantıklı düzgüsüne göre bir anlam kazanmak zorunluluğuna bağlı olarak anlaşılması mümkün olabilir. Alışılmamış bağdaştırmaların, eğretilmelerde olduğu gibi şiirsel metinde şiirselliği sağlayan en önemli öğelerden biri olarak görülmesi gerektiği söylenebilir. Böylece niteleme şiirsel belagatin vazgeçilmez bir öğesidir. Şiirsel metinde daha ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Gereksiz kullanımların, yinelemelerin dışında, söylemin güçlü, güzel ve estetik olmasını sağlar. Bir dizeden bu türden bir sıfat çıkarıldığı zaman, o artık eksiktir veya başka bir anlam kazanarak anlatılmak istenen asıl anlamın dışında başka bir biçime bürünür. Niteleme kaldırıldığı zaman, cümle dil mantığına daha uygun görünecektir fakat belki de yalnızlaşmış, asıl anlamından uzaklaşmış veya anlamı zayıflamış olacaktır. Sıfatlar buldukları yerden çıkarıldıkları zaman estetik kaybolacak ve anlam sığ bir biçimde kalacaktır. Renk anlatımları Rimbaud'nun şiirinde geniş bir yer tutar. Renk sıfatlarını, renk adlarını ve renk fiillerini büyük bir ustalıklı kullanır. Bunları yaparken de alışılmamış bağdaştırmalara somut ve soyut nesnelere olmadık renk yakıştırması yapar. Bunun da onun şiirini ilgi çekici bir hale getirdiği ileri sürülebilir. Şiiri böylece masalsi bir operaya dönüşür. Ona göre her varlığın bir mutluluk yazgısı vardır. Her yaratıkta, varlığını o yaratığa borçlu birçok başka yaşamlar varmış gibi görünür.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 10 Fall 2013*

KAYNAKÇA

- AKSAN, Doğan (1999). *Anlambilim*, Ankara, Engin Kitabevi
- ALKAN, Erdoğan (1995). *Şiir Sanatı*, İstanbul, Yön Yayıncılık
- BAUDELAIRE, Charles (1964). *Kötülük Çiçekleri*, Çeviren: AhmetNecdet (2006). İstanbul, Dharma
- BAUDELAIRE, Charles (1964). *Les Fleurs du Mal et Autres poèmes*, Paris, Garnier-Flammarion
- COHEN, Jean (1966). *Structure du Langage Poétique*, Paris, Flammarion
- ERHAT, Azra (1993). *Mitoloji Sözlüğü*, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- EYÜBAOĞLU, Sebahattin, www.siir.gen.tr/siir/a/arthur_rimbaud/sarhos_gemi.htm
- FONTANIER, Pierre (1977). *Les Figures du Discours*, Paris, Flammarion
- GREIMAS, A. J. ve Courtés J. (1979). *Dictionnaire Raisonné de la Théorie du Langage*, Paris, Hachette
- RIMBAUD, Arthur (2001). *Dizeler*, Çeviren: Erdoğan Alkan, Ankara, Çağdaş Matbaacılık
- RIMBAUD, Arthur (1993). *Poésies*, Paris, Booking International

---

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/10 Fall 2013

